

Milina Petrović,
Nataša Radović
(Beogradska otvorena škola)

E-SRBIJA

Sažetak. U ovom članku izneti su osnovni nalazi studije o upotrebi interneta realizovanoj na teritoriji Srbije bez Kosova i Metohije tokom 2006. godine na reprezentativnom uzorku za populaciju stariju od 15 godina. Pored osnovnih podataka o PC i internet penetraciji, u radu su diskutovani osnovni problemi i prepreke razvoju upotrebe interneta i informacionog društva u Srbiji.

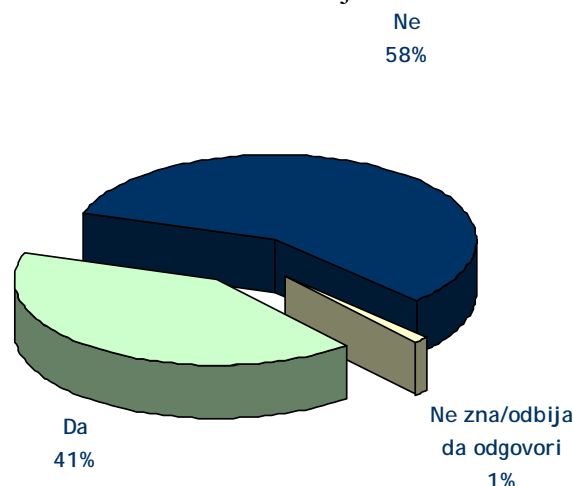
Nakon knjige Danijela Bela o postindustrijskom društvu *The coming of the post-industrial society* (1973), upotreba metafore informaciono društvo postala je veoma česta. Kompjuter je viđen kao osnovno sredstvo tehnološke revolucije i povezivan s opštim napretkom društva, a umesto prizvodnje, u fokus je došlo pružanje usluga. Informacija je postala pokretač koji društveni razvoj usmerava ka organizovanju i ekonomiji zasnovanoj na znanju. Ovakva stanovišta brojni autori iz oblasti društvenih nauka često su oštro kritikovali kao deterministička, nedovoljno kritična u pogledu kapaciteta tehnologije da transformiše društvo, kao simplifikaciju u sagledavanju uticaja inovacija i zanemarivanje značaja pojedinca. Ipak, ono što je nesporno je da informaciono komunikacione tehnologije pružaju mogućnost za društvene promene. Pitanje koje se pred nama postavlja je u kom stepenu Srbija, kao zemlja u razvoju, danas aktivno učestvuje u globalnoj informacionoj ekonomiji?

Studija je sprovedena na reprezentativnom uzorku Srbije bez Kosova i Metohije (stratifikovan uzorak od 1076 ispitanika starijih od 15 godina)¹. Uzorak je troetapno stratifikovan: prvu etapu činio je slučajni izbor mesnih zajednica koje su birane proporcionalno snazi regiona (Vojvodina, Centralna Srbija, grad Beograd), drugu etapu činio je izbor domaćinstva metodom slučajnog koraka, a u tečaj etapi metodom Kišovih tablica iz svakog domaćinstva odabran je ispitanik koji će učestvovati u istraživanju.

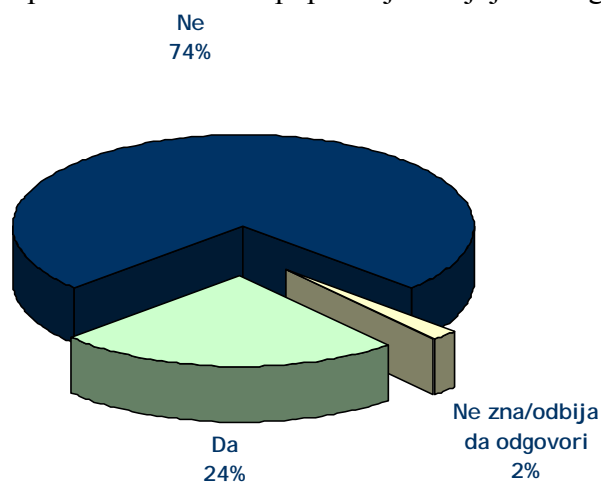
Osnovni nalazi do kojih se došlo u ovom istraživanju ukazuju da 41% domaćinstava u Srbiji poseduje računar. Stopa PC penetracije najviša je u Beogradu, gde iznosi 55%, dok je u Centralnoj Srbiji i u Vojvodini ona znatno niža (38%, odnosno 36%, redom). Veoma su izražene razlike i kada uporedimo penetraciju personalnih računara u urbanom i ruralnom delu Srbije: 51 naspram 28%.

---

¹ Detaljni rezultati studije objavljeni su u knjizi M. Petrović, M. Sitarski, T. Milovanović, N. Radović, „Internet u Srbiji 2006. Empirijska studija PC i internet penetracije“, Beograd, 2006. Knjiga je dostupna na adresi http://www.bos.org.yu/cepit/istrazivanja/index.php#internet_u_srbiji06. Izvodi su objavljeni i na engleskom jeziku: <http://www.bos.org.yu/cepit/eng/research/index.php#penetracija>.

Grafikon 1. Posedovanje računara

U Srbiji (bez KiM) 24,2% osoba starijih od 15 godina koristi internet. Računajući prema podacima s poslednjeg popisa stanovništva Srbije iz 2002. godine, ovaj podatak nam govori da nešto preko 1 500 000 (milion i po) stanovnika naše zemlje koristi internet. Najviše korisnika ima u Beogradu (penetracija od 42%), dok ih je u Centralnoj Srbiji i Vojvodini samo oko 20%. Među urbanim stanovništvom penetracija iznosi 33%, dok u ruralnim sredinama internet koristi samo 12% stanovništva. Internet u Srbiji koristi oko 31% muškaraca i samo 17% procenata žena.

Grafikon 2. Upotreba interneta u populaciji starijoj od 15 godina

Skoro polovina nekorisnika interneta u Srbiji kao osnovni razlog za to navodi da im internet nije potreban (47,1%). Znatno broje ispitanika navodi da internet ne koristi jer ne zna da koristi računar (24,9), kao i zbog toga što to sebi ne može da priušti (23,3%). Odsustvo potrebe za internetom veoma je važan indikator nerazvijenosti potencijala koje razvoj informacionog društva u jednoj zemlji ima – da bi imali interesovanje za upotrebu ove tehnologije građani jedne zemlje moraju biti u mogućnosti da koriste različite prednosti koje iz toga proističu, bilo da se radi o boljoj i jednostavnijoj komunikaciji s državnom administracijom, ili obavljanju različitih poslova putem interneta.

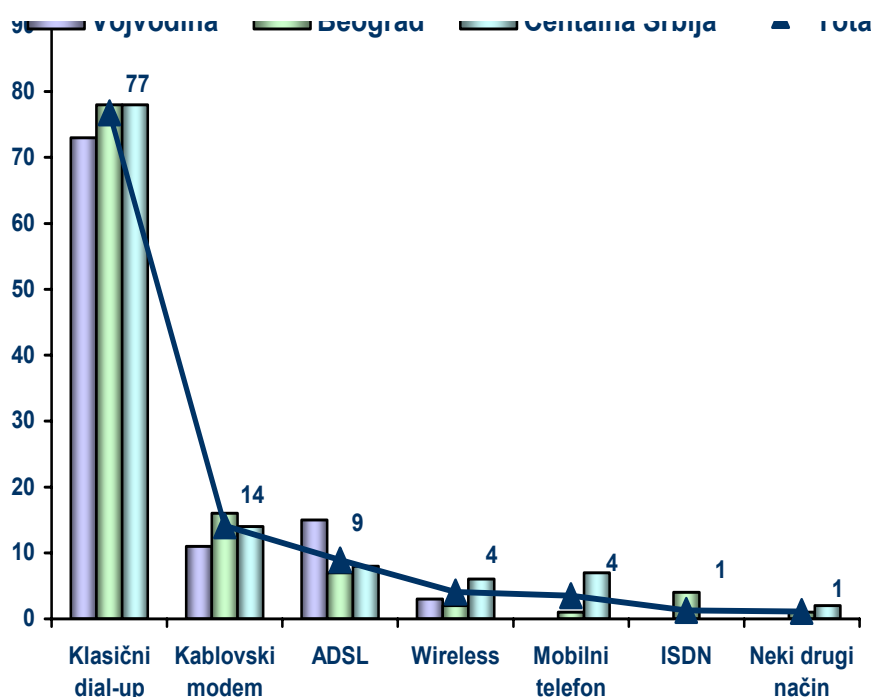
Mada nijedan od podataka o upotrebi interneta u Srbiji, kao i o trendovima tokom prethodnih nekoliko godina nije takav da njime možemo biti zadovoljni, ono što je u najvećem stepenu zabrinjavajuće jeste podatak da više od polovine nekorisnika (52,1%) nema čak ni generalnu nameru da u budućnosti počne da koristi internet. Ovaj trend naročito je izražen u populaciji starijoj od 50 godina, ali je veoma visok i među nekorisnicima starosti 40–49 godina (48%). Izuzimajući infrastrukturne probleme, izraženo odsustvo namere da se internet koristi svakako će u narednom periodu najviše uticati na veoma ograničen porast broja korisnika.

Na osnovu raspoloživih podataka, očekivano je da će još izvesno vreme broj korisnika interneta u Beogradu rasti nešto brže nego što je to slučaj u ostalim delovima Srbije. Među muškarcima i ženama nema suštinskih razlika u pogledu namere da se priključe na internet, što ukazuje da bismo u budućnosti mogli da očekujemo da će broj muškaraca i žena na mreži relativno ravnomerno rasti.

Najveći broj korisnika interneta ima pristup od kuće (84,3% korisnika). S posla se na internet povezuje nešto više od ¼ korisnika, dok to iz škole ili s fakulteta čini samo oko 12% korisnika.

Čak 77% ispitanika na internet se povezuje modemski. Ovaj vid povezivanja, sam po sebi predstavlja ograničavajući faktor za ozbiljniju upotrebu interneta. Ne računajući Bosnu i Hercegovinu, i Crnu Goru, širokopolasni pristup znatno je zastupljeniji u svim zemljama u regionu.

Grafikon 3. Način povezivanja na internet

U uzorku korisnika interneta uočava se priraštaj novih korisnika u prethodnih godinu dana – 13,9%. Kao što je već ranije navedeno, ovakav trend rasta broja korisnika veoma je mali s obzirom na nisku stopu penetracije u populaciji.

Postoje značajne razlike u intenzitetu kojim korisnici pretražuju različite kategorije sadržaja na internetu. Ocenjujući učestalost pretrage na skali od 1 (skoro nikad) do 5 (veoma često), najviše prosečne ocene dobijene su kada je u pitanju muzika, sadržaji vezani za obrazovanje, nauku, putovanja i kompjutere i tehnologiju.

Zaključak

Uticaj informaciono-komunikacionih tehnologija postao je ključna sila današnjice koja određuje tokove i transformiše ekonomsku i društvenu aktivnost. Ono što je železnica bila u 19. a elektrifikacija u 20. veku, u 21. veku je telekomunikaciona infrastruktura. Kao što je ekonomski progres nekada pokretalo otkriće i upotreba električne energije da bi se povećala poljoprivredna i industrijska produkcija tako ekonomska produktivnost u 21. veku zavisi od upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija.

Informacione tehnologije su sredstvo koje pruža velike mogućnosti za razvoj društva. One posebno za Srbiju predstavljaju veliku šansu i dobru priliku – da se kao mala otvo-rena privreda umreži u globalnu privredu, u kojoj inovacije koje se zasnivaju na znanju postaju ključni izvor održive konkurentne prednosti, a sve u cilju podizanja životnog standarda, povećanja zaposlenosti i sveukupnu modernizaciju društva. Danas, način, intenzitet i upotreba informacionih tehnologija jedne zajednice govori nam na kom je nivou razvoja sama zajednica. Stoga podaci o tome koliko se i kako u Srbiji koriste informacione tehnologije govore dokle smo stigli s razvojem, ali i gde su prepreke, ili bolje reći dobre prilike za dalji ubrzani i kvalitetniji razvoj.

Praćenje trendova razvoja interneta u Srbiji omogućuje nam da ukažemo na nekoliko osnovnih problema koje je u narednom periodu neophodno rešavati kako bi se povećala stopa penetracije u Srbiji.

Pre svega vrlo je indikativan podatak da čak 52% nekorisnika interneta nema nameru da postane korisnik i to pre svega jer smatra da im internet nije potreban – to je izjavilo čak 47% nekorisnika interneta. Uzrok ovog problema ogleda se u neuviđanju svrhe raču-nara – kako u poslovanju tako i u obavljanju svakodnevnih administrativnih poslova. Da bismo to promenili, neophodno je razviti brojne elektronske servise, pre svega one koji olakšavaju komunikaciju građana s državnim službama. Konkretno, neophodno je omogućiti elektronski pristup svim državnim službama. Potom, građani moraju biti obavešteni i naučeni kako se koriste tehnologije kojima će pristupati tim servisima, a paralelno s tim neophodno je razviti adekvatnu telekomunikacionu infrastrukturu. I na kraju, ali i pre svega, neophodno je sačuvati bezbednost elektronskih transakcija odgovarajućim zakonima.

Nizak priraštaj novih korisnika kao i dominantno povezivanje na internet klasičnim *dial up* modemima i prilično visoki troškovi za razvijenije vidove pristupa internetu jasan su poziv za organizovano društveno delovanje u pravcu stvaranja uslova i atmosfere za difuziju interneta kroz sve. Rešenje ovoga problema nalazi se pre svega u liberalizaciji tržišta, u kome država mora imati važnu ulogu kako bi posebno zaštitila kritične socio-demografske grupe.

Mali broj domaćinstava koja imaju računar – 41%, moguće je povećati pre svega raznim poreskim olakšicama.

I pored penetracije korisnika interneta u Srbiji od 24% (što je znatno ispod proseka zemalja Evropske unije ali i za nas indikativnije zemalja u regionu) broj od preko 1 500 000 korisnika interneta govori da je to velika ciljna grupa, kako kao glasačko telo tako i kao potrošači proizvoda i usluga na tržištu Srbije, koji su natprosečne kupovne moći i pripadaju natprosečnom obrazovnom sloju populacije. U tom smislu, korisnici interneta su neopravdano zapostavljena ciljna grupa.

E-SERBIA

Abstract. In this article the main findings of the internet usage survey are presented. The Survey was conducted on the representative sample of citizens of Serbia (without Kosovo and Metohija) older than 15 in 2006. Apart from presenting the findings on PC and internet penetration, we discuss the general problems of internet usage and information society development in Serbia.

mailto: natascha@bos.org.yu